

PREŠERNOVO

gledališče

kranj

sezona 1978/79

Človek na položaju

PREŠERNOVO

gledališče *kranj*

FADIL HADŽIĆ (r. 1922 v Bileći)

Končal Akademijo likovnih umetnosti v Zagrebu. Po osvoboditvi glavni urednik številnih časopisov. Začetnik jugoslovanskega risanega filma. Leta 1964 osnoval satirično gledališče „Jazavec“. Režiral dvanajst celovečernih igranih filmov in več dokumentarcev. Pisec številnih humorov in satir. Od leta 1952 pa do danes napisal preko dvajset gledaliških komedij. V našem gledališču smo v sezoni 75/76 uspešno uprizorili njegovega „Hitlerja v partizanih“.

Fadil Hadžić
ČLOVEK NA POLOŽAJU
(Čovjek na položaju)
komedija v dveh delih
slovenska praižvedba

Prevod **Ferdinand Miklavc**

Vlado Drobec, človek na položaju . . . **Jože Kovačič**
Melita Drobec, soproga **Jelka Štular**
Mara, hišna pomočnica **Martina Štern**
Rikard Baum, trgovski predstavnik
v Luksemburgu **Miha Krišelj**
Katica Baum, njegova soproga **Edka Oman**
Bubu Baum, sin **Rasto Tepina**
Jozo Fiškula, predsednik občine **Tine Oman**
Lipe, mladenič **Dušan Čipe**
Poštarica **Tilka Intihar**

Režija **Vesna Arhar**
Scena **Bojan Štih**
Dramaturg **Saša Kump**
Kostum **Milena Kumar**
Izbor glasbe **Ilija Šurev**
Gib **Janez Mejač**
Lektor **Ferdinand Miklavc**

Vodja predstave **Bruno Grašič**
Šepetalka **Jože Zeni**
Odrski mojster **Franci Intihar**
Razsvetljava **Milada Varcha**

Scena in kostumi so bili izdelani v lastnih delavnicah.

Gledališki list št. 3, izdajatelj Prešernovo gledališče Kranj,
predstavnik: J. Kurat, urednik: M. Logar, oblikovalec:
gledališkega lista in plakata: J. Jančič, tisk: Tiskarna Kre-
sija. Oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov
z odločbo republiškega komiteja za kulturo, št.
4210-263/77.

ČLOVEK PRI KORITU

tako bi se morala pravzaprav imenovati ta Hadžićeva igra, če bi smiselno in ustrezno prevedli v slovenščino izvirni naslov ČLOVEK NA POLOŽAJU. Kajti za naše brate Hrvate in Srbe, ki imajo precej več državno politične zgodovine kot mi, pomeni položaj v politiki, državi in oblasti, kar pomeni za našo državo politično izkušnjo korito. Položaj je vsekakor visoka bojna prispodoba iz srbsko-hrvaške politične zgodovine, korito pa je vzeto iz preprostega in prikupnega slovenskega živalskega sveta in iz navad tega sveta. (Kdaj pa kdaj je to korito kljub slovenski ljubkosti prav blizu Orwellovih prašičev!) Naše korito je pač v soglasju z našo državno politično zgodovino na Kranjskem, na Štajerskem, na Koroškem, na Primorskem, v Istri, v Trstu, na Goriškem, v Prekmurju, na Dolenjskem, na Notranjskem, v Beli Krajini, na Kozjanskem, predvsem pa v Ljubljani, se reče z zgodovino, ki se v pretežni meri uresničuje in osmišlja v krvavem Krjavljevem sekanju hudičev na dvoje in pa v zvitem Krpanovem tihotapljenju soli. Biti pri koritu pomeni za nas pač to, kar pomeni biti minister pri Nušiču ali Hadžiču.

Hadžićeva zgodba o človeku pri koritu (pri moči, na oblasti in v denarju) je stara kot je stara človekova politična družba. Dokler je človek zgoraj, se reče med oblastniki sam oblastnik, ima okrog sebe množico prijateljev, znancev, prilizovalcev, stremuhov, karieristov, dvoličnežev, intrigantov. Ko pa se človek znajde spodaj, zunaj oblast tedaj (odstavljen, odrinjen, odstopljen) ostane čisto sam na svetu in nikogar ni več pri njem razen njegove samote. S tem vprašanjem se ukvarja Hadžićeva igra ČLOVEK PRI KORITU.

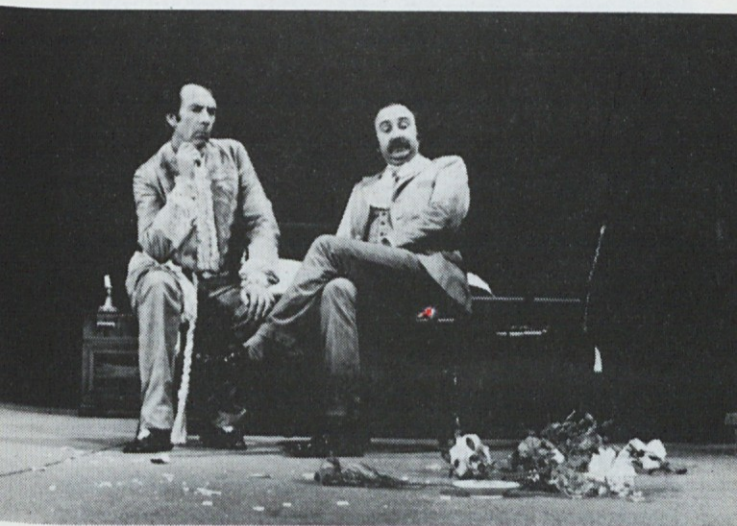
Zdaj se tej samoti in osamljenosti človeka, ki je izgubil nenadoma položaj in so ga grobo odrinili od korita države, oblasti in moči, smejemo in smehljamo. Ni pa če daleč za nami čas, ko je — recimo — v Stalinovi dobi pomenilo izgubiti položaj v družbi, v vladi, v CK in drugod, napotnico na strelišče ali pa za počasno umiranje v koncentracijskih taboriščih. Tudi pri nas je v prvih povojnih letih pomenila izguba položaja hud udarec in je tisti, ki je izgubil položaj, moral sprejeti nase usodo civilne smrti, z njo vred pa tudi anonimnosti, brezpravnosti, izgubljenosti, revščine itd. Še danes srečujemo „mrtve“ in „bivše ljudi“. V njih spoznavamo tragično usodo civilnih smrti tistih posameznikov, ki so nekoč bili „prevzetni“ nosilci moči, oblasti in odločanja, zdaj pa so nesrečno sami in se nihče več ne zmeni zanje. Odpisani so. Nova generacija pri koritu je odstranila staro generacijo od korita. Hadžić že ve, da je politika velikokrat povest o položajih in o koritih.

Hadžić s svojo igro seveda ne posega v osrečje omenjenega velikega tragičnega problema in njegovih moralno družbenih razsežnosti. Ni Gogolj in ne Cankar, ne Majakovski in ne Bulgakov, pa tudi Nušić ne in Krleža. Vendarle pa s svojo komedijo, ki ustreza duhovni stopnji ljudskega ironičnega in kritičnega gledališča, pripoveduje, kako je z nami in kako je z našimi koriti in z našimi funkcionarji pri teh koritih. Zato v duhovno kritičnem pogledu Hadžićeva igra opravlja nadvse koristno delo. Prav je, da jo igramo, kakor je tudi prav da igramo Makarovičevo in Torkarja, Jesiha, Mikelnu in Partljiča in njihove odrske metafore o državno političnih koritih.

Dati moramo sodobnemu človeku komedijo in satiro. Toda ne v obliki zgodb o pohotnih vdovah in o njihovih mladostnih ljubimcih. Pa tudi ne z zgodbami o neumnostih v zakonskih posteljah naših spalnic čeprav je strokrat res, da se v teh posteljah do tragičnih višin nesmisla matra trenutno ves živeči slovenski moški svet in vzdihuje pod pezo malomeščanskih zakonskih dolžnosti in zapovedanih humanistično ljubezenskih oblik in metod. Hadžić pa je kot ljudski komediograf in satirik na pravi poti. Prepoveduje nam o našem človeku na položaju. Kot avtor ve, kako naj bistri pogled naših ljudi in skozi to bistrenje prispeva svoj delež k morebitni streznitvi v naših glavah. Hoče nam pomagati, da bi se rešili iz mučne, strašne in nagnusne omotice in slepote porabništva, toplih obrokov, funkcionalnih lumparij in tehnokracije, ki nam danes določajo moralni in socialni način življenja. Hadžić v okviru svojih satiričnih sposobnosti in v mejah svojega komediografskega okusa pogumno opravlja to delo. Kot rečeno, ni Gogolj in ne Krleža. Je zgolj Hadžić in ne več kot to. Kajti vprašljivo je, ali smo že tako svobodni, da bi prenesli in sprejeli kritično, ironično in satirično težo Revizorja, Pohujšanja v dolini Sentflorjanski ali pa celo Banketa v Blitvi...

Zdaj pa začnimo gledati igro in pomislimo, koliko je korit in položajev okrog nas ...

Bojan Štih

BEŽNI VTISI O 8. KONGRESU ZVEZNEGA ZDRUŽENJA DRAMSKIH UMETNIKOV JUGOSLAVIJE

V Titogradu se je v prvih dneh julija (od 2.—4.VII.) odvijal 8. kongres Zveznega združenja dramskih umetnikov Jugoslavije (v nadaljevanju ZZDUJ), kateremu je prisostvovalo okoli 120 delegatov iz vseh poklicnih gledališč narodov in narodnosti Jugoslavije. Slovenska poklicna gledališča (vključno SNG Trst in Lutkovno gledališče iz Ljubljane) je zastopalo 15 delegatov.

O rezultatih 8. kongresa ZZDUJ in učinkoviti realizaciji sprejetih sklepov je danes verjetno še težko govoriti. Vsi sprejeti sklepi na 8. kongresu ZZDUJ v Titogradu so vsebinsko usmerjeni predvsem k številnim problemom gledaliških delavcev, širjenju gledališke dejavnosti, vlogi in vplivu gledališča v naši družbi, čimprejšnji realizaciji Zakona o združenem delu in številnim drugim vprašanjem. Njihova realizacija pa je odvisna od aktivnosti vsega članstva ZDU, od njihove zavzetosti in sposobnosti, kako sprejete sklepe zadnjega kongresa uresničiti na delovnem mestu, v gledališki hiši ali na širši-mestni ali republiški-ravni, čimpreje in čimbolj učinkovito.

8. kongres ZZDUJ je bil izjemna priložnost, da se v vzdušju odprtosti, demokratičnosti, kritičnosti in polne odgovornosti ponovno pretresejo vsa (stara!) pereča vprašanja in problemi ter istočasno, da se pristopi k realizaciji novih zamisli, ki so usmerjene predvsem v nadaljni progresivni razvoj gledališke umetnosti v naši družbi. 8. kongres ZZDUJ je spregovoril tudi o uspehih, ki jih je jugoslovanska gledališka umetnost nedvomno doživela v preteklem štiri letnem obdobju.

Delo 8. kongresa ZZDUJ je potekalo na plenarnih zasedanjih in na posameznih sejah štirih komisij. To so bile Komisija o izvajanju Zakona o združenem delu, Komisija o gledaliških kadrih, Komisija o repertoarni politiki, gledališkem izrazu in pogojih umetniškega dela ter Komisija za lutkovna gledališča.

Mnogi delegati so v svojih koreferatih in diskusiji ponavljali že vrsto let stara vprašanja in probleme, ki sicer vsa po vrsti enako teže vse jugoslovanske gledališke delavce. Istočasno pa so mnogi med njimi poudarjali, da je treba iskati resnične rešitve številnih problemov v neposredni bližini, na delovnih mestih v gledališču, v notranjih samoupravnih in delovnih odnosih ter predvsem v številnih zakonskih okvirih in možnostih, ki nam jih obstoječa zakonodaja ponuja v Zakonu o združenem delu.

V Komisiji za realizacijo, Zakona o združenem delu, odnosno v njenih sklepih, je izrecen poudarek na razvija-

nju novih samoupravnih, dosedaj nezadostno razvitih odnosih, s čimer se bodo odprle nove možnosti in oblike, ki so nujne za nadaljni razvoj celotne gledališke dejavnosti. To naj bi pomenilo na eni strani bistveno izboljšanje materialnega položaja gledališč in na drugi strani utrjevanje preciznejših kriterijev za delitev dohodka in sredstev za osebne dohodke. V tem delu sklepov je posebna pozornost posvečena sodelovanju gledaliških delavcev z drugimi mediji-s filmom in RTV-jem. V sklepih se priporoča, odnosno predvideva sklepanje odgovarjajočih samoupravnih sporazumov, s katerimi bi se pričeli postopno urejevati odnosi gledaliških hiš s filmom in RTV-jem ter istočasno tudi samoupravne pravice in dolžnosti angažiranih gledaliških umetnikov.

Del sklepov Komisije za repertoarno politiko, gledališki izraz in pogojih umetniškega dela pa govori o možnostih dela v posameznih umetniških skupinah, odnosno grupah igralcev, ki se zberejo ob konkretnem gledališkem projektu, ki naj bi izhajal iz kvalitetnega besedila, za katerega pa niso zainteresirani samo gledališki oblikovalci omenjenega projekta, temveč in predvsem občinstvo, delovni človek, komur je predstava, odnosno projekt, namenjen. V sklepih te komisije se prav tako poudarja nujnost preučevanja jugoslovanske gledališke preteklosti, načrtno zbiranje celotnega gradiva o jugoslovanskem gledališču ter ustanavljanje teatroloških muzejev in centrov za obdelavo gledališkega gradiva.

Prav tako se v sklepih predlaga večji izbor dramskih del iz neuvrčenih dežel, pristop k sodobnejšemu tolmačenju gledaliških del domače in klasične dramske tvornosti, vendar istočasno ne zanemariti markantnih del svetovne dramske literature.

V Komisiji za gledališke kadre je bilo poudajeno, da je visoko šolstvo, ki pri nas vzgaja gledališke kadre relativno sicer dobro razvito. Poudarja se nujnost nadaljnega razvoja predvsem v nadaljnjem strokovnem oblikovanju večjega števila različnih gledaliških poklicev. V nadaljevanju je poudajren izjemno težak položaj gledališč v manjših mestih središčih ter predvsem izjemno slab gmoten položaj otroških, mladinskih in lutkovnih gledališč. Posebej je poudarjena nujnost vzgoje strokovnih kadrov za otroška, mladinska in lutkovna gledališča ter še posebej za gledališča jugoslovanskih narodnosti in to v tistih mestnih središčih, kjer so za to dani pogoji in kulturno-družbene potreba po tovrstnih visokošolskih ustanovah. V sklepih Komisije za lutkovna gledališča se poudarja, da položaj le-teh gledališč nikakor ne ustreza njihovemu širšemu družbenemu pomenu. Strokovni kader v teh gledališčih

se ne obnavlja, literatura je zelo skromna in materialni položaj omenjenih gledališč je izjemno zaskrbljujoč.

V sklepih kongresa se predvideva tudi večja strokovna pomoč gledališkemu amaterizmu.

8. kongres ZZDUJ je izvolil tudi novo Predsedništvo ZZDUJ, ki ga sestavljajo vsi predsedniki in sekretarji republiških in pokrajinskih združenj. Za predsednika Predsedništva pa je bil izvoljen igralec Josip Maroti, član HNK iz Zagreba. Za generalnega sekretarja pa je kongres izvolil beograjskega dramskega igralca Jovana Miličevića.

8. kongres ZZDUJ je sprejel sklep, da bo 9. kongres ZZDUJ 1. 1982 v Prištini.

Kongres je končal z delom

Sprejeti so sklepi ...

Čaka nas DELO!

(Republiški odbor Združenja dramskih umetnikov Slovenije se zahvaljuje Kulturni skupnosti Slovenije, ki je s finančno participacijo omogočila slovenskim delegatom udeležbo na 8. kongresu Zveznega združenja dramskih umetnikov Jugoslavije. Hvala!)

LUTKA ŽIVI

franček drofnik

Kronist bi morda zapisal že z zlatimi črkami, mi pa se vsaj spomnimo, da v letošnjem letu mineva že deset let plodnega dela kranjskih lutkarjev. Ta mala obletnica potrjuje pravilno usmeritev kranjskega gledališča, saj v svoj gledališki delokrog enakopravno uvršča tudi lutke, ki so si v teh letih „priborile“ domovinsko pravico v gledališču in postale temeljne za celovito podobo našega gledališča.

Tih začetek verjetno ni dal niti slutiti, da bo v Kranju v tem preteklem obdobju uprizorjenih kar 21 različnih lutkovnih predstav, ki so doživele blizu 1000 ponovitev. Verjetno tudi ni predvidel pomembne vloge, ki so jo kranjski lutkarji odigrali s svojimi svežimi uprizoritvami in praižvedbami znotraj tistih neprehojenih gledaliških poti, ki so nam danes domače, še včeraj pa so se zdela nemogoče. Lutka je iz predstave v predstavo v rokah kranjskih gledališčnikov živel svojo izvirno gledališko življenje in poguma ji tudi v bodoče ne bi smeli odreči.

TV snemanja, festivali, gostovanja doma in v tujini — vse to je lahko samo nežen obliž za premajh-

no odzivnost v domačem mestu. Grenka kaplja ob malem jubileju, ko moramo zapisati, da naši najmlajši kranjčani lutke skoraj ne poznajo. Upamo na boljše, pa čeprav bodo lutke tudi v bodoče na sestankih širše družbene skupnosti tiho. Brez svečanih zaobljub, brez banketov in velikih besed zaključuje kranjska lutka svoje desetletje. Anonimno bo v številnih obrazih živela še naprej, živela v družini kranjskih lutkarjev. Pravilo anonimnosti pa moramo prekršiti: Saša Kump je bil v preteklih letih gotovo tista neusahljiva kreativna osebnost, ki ji letošnji jubilej v resnici pripada. Ob njem je začel rasti nov rod lutkarjev, ki so z njim vred iz leta v leto del svojega življenja poklanjali lutki. Entuziazem vseh ter že skoraj obsedena pripadnost lutkarstvu, je edini porok, da bo lutka živela in se razživela.

M.L.

Gledalce naših obonmajskih predstav za odrasle opozarjamo na četrto predstavo, ki bo v prvi polovici januarja 1979. Opozorimo naj že na Teden slovenske drame-79, ki bo glede na izjemen odziv preteklega TSD-78 ponovno pred publiko in kritiko uveljavil najvidnejše dosežke izvirnega slovenskega gledališča.

Pavze med posameznimi abonmajskimi predstavami so nam potrebne za študij predstav, ki jih gledate v abonmaju, za pripravo programa ob praznovanju dedka Mraza oziroma kasneje za pripravo Tedna slovenske drame. Urnik abonmajskih predstav (uveljavil se je v preteklih sezonah):
začetek oktobra — prva abonmajska predstava
konec oktobra — druga obonmajska predstava
november — tretja abonmajska predstava
december — predstave za otroke in mladino
januar — četrta abonmajska predstava
februar — Teden slovenske drame
konce februarja — peta abonmajska predstava
začetek aprila — šesta abonmajska predstava.

Ker so v abonmajskem ciklusu predstav za odrasle tudi gostovalne predstave, smo seveda včasih nujno primorani v spremembo ustaljenega urnika. Vaše razumevanje nam je pri našem delu torej več kot dobrodošlo.

Pripravljamo:

obnovitev uspešne mladinske uprizoritve izpred nekaj let. Otroci bodo gledali uprizoritev „Hodl de bodl“ avtorja A.E. Greidanusa v režiji Jožeta Kovačiča. Premiera je predvidena ob praznovanju dedka Mraza. Za najmlajše pripravljamo slovensko lutkovno praižvedbo: „Gašperček si dom gradi“ J. Jaroša, ki jo režijsko pripravlja Saša Kump, premiera decembra. Istočasno pripravljamo tudi krstno uprizoritev „Malega princa“. Exuperijev prozni tekst je za lutke priredil V. Rooss, ki predstavo tudi režira.

V študiju pa je slovenska drama Primoža Kozaka: „Afera“. Režiser Janez Drozg pripravlja uprizoritev za Teden slovenske drame-79, kasneje pa bo predstava uvrščena med abonmajski repertoar za odrasle (peta obonmajska predstava).